

Justitiedepartement
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende (SOU 2025:56)

Dnr Ju2025/01097

Hyres- och arrendenämnden i Stockholm (nämnden) har granskat förslagen i betänkandet utifrån de intressen som nämnden har att bevaka.

Nämnden vidhåller de synpunkter som nämnden lämnade i yttrandet över Grundlagskommitténs slutbetänkande Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, SOU 2023:12 (Ju2023/00712) om att det är mycket olyckligt att hyres- och arrendenämnderna och hyresråden inte omfattas av förslagen om ett stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende. Nämnden vidhåller att det bör utredas om de föreslagna reglerna ska göras tillämpliga beträffande hyresråd och hyres- och arrendenämnderna. Det finns en risk att nämnderna kommer få svårt att rekrytera och behålla hyresråd när skillnaderna ökar mellan hyresråd och ordinarie domare vad gäller regler för anställningsskydd, ansvarsutkrävande och tillsyn m.m. Även allmänhetens förtroende för nämnderna kan påverkas av de föreslagna skillnaderna.

Hyres- och arrendenämndernas verksamhet

I regeringens proposition 2024/25:165 (s. 50) anförs att hyres- och arrendenämnderna – likt många andra myndigheter inom förvaltningen som har domstolsliknande uppgifter – betraktas som förvaltningsmyndigheter i Sverige och att regeringen inte ser skäl till

att utreda om grundlagsskyddet för oberoendet bör sträckas ut till förvaltningsmyndigheter som har domstolsliknande uppgifter. Med anledning av detta vill nämnden framföra följande.

Till skillnad mot flertalet andra förvaltningsmyndigheter har hyres- och arrendenämnderna till uppgift att avgöra tvister mellan enskilda. Den vanligaste typ av tvist som nämnden prövar är om en hyresgäst ska ha rätt att bo kvar i sin lägenhet efter att hyresvärden sagt upp hyresavtalet. I den näst vanligaste typen av tvist som nämnden prövar, kan nämnden förplikta en hyresvärd att till en andrahandshyresgäst återbetala överhyra. Det kan konstateras att dessa tvister är mycket snarlika de tvister som kan prövas i allmän domstol. Nämndernas tvister är dispositiva och nämnderna ska, liksom tingsrätter i dispositiva tvister, försöka förmå parterna att träffa en förlikning. Det kan också noteras att nämnderna i stor utsträckning tillämpar rättegångsbalkens regler och att nämndernas beslut överklagas direkt till hovrätt. Vidare är det i nämnden, i likhet med allmän domstol, vanligt med vittnes- och partsförhör vid prövningen. Det är mot denna bakgrund svårt att förstå varför det skulle vara mindre angeläget att värna oberoendet hos nämnderna och hyresråden än hos domstolarna och de ordinarie domarna, trots att nämnderna är att betrakta som förvaltningsmyndigheter.

Som nämnden anförde i sitt yttrande över Grundlagskommitténs slutbetänkande utses hyresråd på samma sätt som ordinarie domare och hyresråd är skyldiga att, i den utsträckning som arbetsuppgifterna tillåter det, tjänstgöra vid en tingsrätt på samma ort som hyresnämnden (31 § förordningen [1980:1030] med hyresnämndsinstruktion). Det kan också noteras att samma kompetenskrav uppställs för hyresråd som för rådmän vid ansökningsförfarandet.

Domstolsstyrelsen

Det är för nämnden oklart om förslagen innebär att hyres- och arrendenämnderna alltjämt ska innefattas i begreppet Sveriges

Domstolar och vilken ställning nämnderna ska ha i förhållande till den föreslagna Domstolsstyrelsen. Domstolsstyrelsen ska, enligt den föreslagna bestämmelsen i 3 kap. 1 § lagen om domstolar och domare, ge administrativt stöd och service åt de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna och även bedriva ett aktivt och långsiktigt arbete för att främja rekryteringen av ordinarie domare. Regeringen kan enligt förslaget visserligen meddela föreskrifter om ytterligare arbetsuppgifter för Domstolsstyrelsen. Om tanken är att Domstolsstyrelsen ska ge stöd och service även till hyres- och arrendenämnderna uppkommer frågan hur nämndernas intressen och synpunkter tas tillvara när hyresråd inte kan ingå i Domstolsstyrelsens styrelse. Nämndernas möjlighet till påverkan i frågor om det administrativa stödet och servicen synes bli liten. Vidare är det oklart om Domstolsstyrelsen även ska bedriva ett arbete för att främja rekryteringen av hyresråd. Att Domstolsstyrelsens stöd till nämnderna regleras på förordningsnivå innebär att nämndernas oberoende i förhållande till regeringen blir svagare än för domstolarna.

Bisysslor för vissa ordinarie domare i chefsställning

Utredningen föreslår att Domarnämnden inte längre ska handha och pröva frågor om bisysslor för vissa ordinarie domare i chefsställning. Utredningen lyfter att eftersom hyresråd utnämns efter samma förfarande som ordinarie domare talar det för att Domarnämnden inte heller bör handha och pröva frågor om bisysslor när det gäller hyresråd som är chefer för en hyresnämnd. Utredningen landar emellertid i att det inte ska införas någon ny ordning avseende hyresråd. Förslaget i denna del berör endast ett fåtal personer men resonemanget kring förslaget påvisar det olyckliga i att ha olika regler för hyresråd och ordinarie domare.

Tillsyn

Nämnden vidhåller vad som anförts i yttrandet över Grundlagskommitténs slutbetänkande när det gäller frågan om tillsyn i de fall ett hyresråd dömer i tingsrätt eller en ordinarie domare i hyresnämnd. Ska Justitiekanslern kunna utöva tillsyn över en rådmans hantering av ett hyresnämndsärende eller över ett hyresråds hantering av ett mål eller ärende i tingsrätt?

Övrigt

Nämnden ifrågasätter utredningens förslag om att ordinarie domare inte längre ska kunna meddelas disciplinpåföljd, eftersom det skulle försvaga domstolschefernas möjlighet att leda verksamheten och kunna innebära minskad effektivitet i verksamheten och ökade arbetsmiljöproblem.

Detta remissyttrande har beslutats av hyresrådet och myndighetschefen Eva Melander Tell. I den slutliga handläggningen har hyresråden Emma Cardell, Kristina Kásvai Simon, Vanja Lycke, Mia Pousette, Hampus Sjöblom, Zlata Tuco och tf. hyresrådet Simon Jarblad deltagit. Juristen Liat Rajmic Tjajkovski har varit föredragande.

Eva Melander Tell